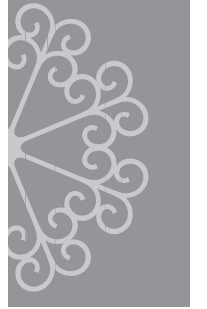

בית מדרש

פרשת שמות תשפ"א

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	4:42
Brooklyn, NY	4:28
Chicago, IL	4:17
Houston, Texas	5:20
Johannesburg, S. Africa	6:46
Lakewood/Deal, NJ	4:30
London, UK	3:55
Los Angeles, CA	4:42
Manchester, UK	3:54
Monsey, NY	4:27
Montreal, Quebec	4:11
Passaic, NJ	4:28
Toronto, Ontario	4:40
Yerushalayim	4:16
Zurich, Switzerland	4:35

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

שמות

אשה למילה ופריעה

ב"ל כ"ז אמרו אלא איכא בנייניה אשה למ"ד ואתא את ברייתא תשמו ל"כא דאשה לאו בת מילה היא ולמ"ד המול ימול איכא דאשה כמאן דמהילא דמ"א. ומי איכא למ"ד אשה לא והכתיב ותקח צפורה צור, קרי ביה ותקה, והכתיב ותכרות קרי ביה ותכרת דאמרה לאיניש אחרינא ועבר, ואיבעית אימא אתיא אייהי ואתחלה ואתא משה ואמרה. (ובספורנו כתב וירף ממנו, אבל לא הניחו לגמרי, אז אמרה חתן דמים למולות, כשהיית חתן אמרת שנוציא דמים ע"י המילה והפריעה ע"ל, ונראה כוונתו שלא הניחו לגמרי כיון שעדיין לא עשו פריעה. ואולי נתכוון לדברי הגמרא דאיהי אתחלה, ואז וירף ממנו אבל לא הניחו לגמרי, והבינו דעדיין צריך פריעה ואתא משה ואמרה. אבל אין הכרח לפרש כן בדבריו. ובאמת כן נראה ככוונת הגמרא דאיהי אתחלה היינו שעשתה כל המילה ולא רק התחלה, דהרי כתיב ותכרת את ערלת בנה ותנע לרגליו וע"כ הסירה העור לגמרי ולא נשאר אלא הפריעה. וכן נקט הצ"פ ופי' בזה דמתחילה כתיב ותאמר כי חתן דמים אתה לי, ואח"כ כתיב אז אמרה חתן דמים למולות וצ"ב הכפל לשון ועוד מה שהוסיפה למולות. וביאר כי מתחילה אמרה על המילה כי חתן דמים אתה לי ואחר שמשעה עשה פריעה אמרה חתן דמים למולות על שני המילות. וכבר הביא מרושלמי דדרש למולות דם מילה דם פריעה, והיינו כפי' הספורנו.)

ועי' פ"ת רס"ד ג' בשם שו"ת בית יעקב ק"ד דמבואר כאן התחלת מילה מותר ע"י פסול. ועי' ערוה"ש רס"ד ח' שהביא ראייה מהגמרא ה"ל. (ועי' ס' הברית עמ' קנ"ד וק"ס.) (ועי' בנין שלמה ח"ב ח"מ ד' ח' שנתקשה בזה ע"ש.) ובאר"ש פ"ב ממילה ה"א בסופו כתב דהמל ולא פרע לא עשה אפילו מצות מילה כיון דעדיין לא הסיק כל הערלה, ואף דפרשת מילה נאמרה לאברהם בלי חיוב פריעה מ"מ עכשיו נאמרה הלכה שנים הפריעה בכלל הערלה ובכלל מצות מילה. (וכתב שם שהראו לו כן בשם שו"ת בית יעקב ואין הספר תח"י.) (ול"כ בערוה"ש.)

וכתב האור שחם שבמקום שיש שנים היוצאים למול ואחד כשר ואחד פסול כיון גו או אשה, והכשר אינו יודע למול רק לפרוע אבל הפסול יכול למול ל"כ, אז יכול הפסול לעשות תמילה והכשר יגמור את הפריעה. ולא ביטל בזה מצות מילה כיון דהמל ולא פרע כאילו לא מל והוי כאילו הפסול לא עשה כלום והכשר עשה כל המצוה ושפיר יוצא בזה המצוה. וכתב שם האור שחם דמה שאמרו המל ולא פרע כאילו לא מל, ובפשוטו נאמרה בזה הלכה לחומרא דעדיין לא יצא מצות המילה, אך האור שחם כתב שיש בזה קולא ל"כ דכיון דהוי כמו שעדיין לא מל לכן מותר לפסול לעשות את המילה כיון דאין בזה מצוה דהמל ולא פרע כאילו לא מל, והכשר יעשה את הפריעה. (ועי' באר"ש בריש דבריו דה"ה בתחילת מילה תוך זמנו מ"מ מקיים המצוה אם גומר המצוה בשמיני כי עיקר המצוה הוא בסוף המצוה במה שנעשה מהול. והביא מהרמ"א רס"ד בשם שו"ת הרשב"א אם הוצרכו למול תוך ח' מותר ע"י עכ"ם ואם נשארו יציען מעבדין או שמל ולא פרע יגמור ישראל בשמיני. ופי' האר"ש כי עיקר המצוה הוא בסוף המילה. ולפי"ז לבא' היא מותר לכתחלה לעשות תחילה מילה בתוך זמנו או ע"י גוי, ואולי מ"מ אין לעשות כן לכתחלה.) (ועמשי"כ במק"א בענין חלק המילה ופריעה לשני מוהלים בשבת, ואולי תולה על ה"ל.)

מיהו האחרונים (עי' פרי"ד פ' שמות) כבר הקשו על פשטא דגמרא (ובית יעקב ואר"ש) ממה שכתב הרמב"ם פ"ב ממילה ה"א דעכ"ם לא ימול כלל ופירשו כוונתו שלא יעשה אפילו התחלת המילה כיון דצריך כל המעשה בהכשר. וכן הקשו משבת קל"ג ע"ב דאומן המתחיל אינו גומר בשבת אינו חייב דיכול לומר אנא עבדית פלגא מצוה, וע"כ דמקיים בזה מקצת המצוה. והם בסבירא נראה כן כיון דמילה פסול בניי או באשה בודאי דין זה הוא כלל על מעשה המילה. (וכמו בשחיטה מבואר ביר"ד ב' ד' דעכ"ם שיעשה איזה חלק מהשחיטה פסול ורק אם שחט תחילת הקנה אינו פוסל השחיטה דלא גרע מניקבה הקנה דמהני בו שחיטה.)

מיהו בב"א ובאר"ש וערוה"ש הביאו ראייה לדין זה מהגמרא ת"ל דאף דאשה פסול לה למול מ"מ צפורה עשתה תחילת המילה ומהש גמור את המילה. ועמשי"כ במק"א.

דברי רבותינו

הבאים ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה (הפטרת פ' שמות)

רש"י: "הלא ידעתם מה עשיתי
בראשונה הבאים למצרים אשר
השריש יעקב צצו ופרחו שם עד
מלאו פני תבל תנובה" (ישעיהו
כז,ו).

הנביא מתפעל ומתפלא מגבורת בני ישראל
במצרים, שהיו במשך שנים רבות תחת קושי השי
עבוד ומ"מ לא נשברה רוחם בקרבם וחיו כל הזמן
בתקוה שיבוא הגואל.

וכדאיתא בחז"ל (שמות רבה ה, כב) שהיו מת'
כנסים וקוראים את התקוה ומצפים למושיען של
ישראל. ובפרט שהשיעבוד היה לעקור מהם את

האמונה, ואף בשבת היו מחוייבים בשיעבוד, עד
שמשעה רבינו ע"ה ביקש בעדם יום אחד מנוחה.
ומ"מ נשארו ישראל במצרים קרובים לשרשי
יעקב, עד שאיתא בחז"ל שלא שינו את שםם ולא
שינו את לבושם ולא ניסו כלל להתערב בין המצ'
רים (ויקרא רבה לד, ה).

הנה ידוע כי בעת המלחמה האחרונה הנוראה
-] מלחמת העולם השנייה ה.ה.], כמה היה קשה
לאחינו בני ישראל להישאר במדריגתם הרוחנית,
וכל מי שמצא איזה דרך להציל את חייו, ואף ע"י
התערבות בין הגויים, עשה כן.

וזהו שאומר הנביא בתוך השיעבוד הגדול הזה,
"ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל". ומשבעים נפש
שירדו למצרים הגיעו עד לששים ריבוא וצצו ופר'
חו עד שמלאו פני תבל תנובה.

מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין
צצוק"ל

מחמירים בלימוד תורה

ישיבת מיר על כל תלמידיה עברה
לגטו שהקימו היפנים ברובע הונג-קיו.
בהוראת צו השלטונות היפנים הותר
לפליטים, דיירי הגטו, לשהות בשעות
היום בשאר חלקי העיר, ולחזור לתחר
מי הגטו באחת עשרה בלילה. כך יכלו
תלמידי הישיבה להמשיך ולשקוד על
לימודם בשעות היום בבית המדרש המ'
רווח "בית אהרן" שנקנה לצורך כך לאחר שהגיעו
לשנחא.

אולם היציאה מהגטו בשעות היום הותרה רק
בענידת "סמל הגטו" (=סיכת מתכת כחולה ועגור
לה) על דש הבגד. וכך התעוררה השאלה ההלכתית:
האם מותר לענווד את הסיכה בשבת או שמא יש
דבר משום איסור הוצאה מרשות לרשות?

דברי הימים

רבני הישיבה וגדולי תלמידיה עסקו רבות בשאלה
והפכו בה מצד לצד, אולם ההכרעה המעשית הייתה
בידיו של המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין
צצוק"ל. המשגיח פסק חד משמעית: נשיאת הסיכה
מותרת בשבת, סדרי הישיבה יתנהלו כסדרם בבית
המדרש "בית אהרן".

אולם, בין תלמידי הישיבה היו בחורים אשר ער'
ערו על פסק ההלכה של המשגיח. היו אלה תלמי'
דיים מתלמידיו של הגאון מבריסק אשר רצו להחמיר
על עצמם, והעדיפו להשאר בשבת בתחומי הגטו
ולא לצאת עם הסיכה על דש בגדיהם.

אז פנה אליהם המשגיח בטענה: אי ענידת הסי'
כה בשבת פירושה שלא תוכלו להגיע לסדרי הישי'
בה ב"בית אהרן" ותבטלו מלימודכם. וכי בלימוד
תורה אינכם מחמירים?! מנין לכם שבאיסור טלטול
בשבת יש להחמיר ואילו בלימוד תורה מותר להקל?
ואכן כל בני הישיבה החמירו על עצמם במצוות
לימוד תורה, ושמרו כאיש אחד על סדרי הישיבה.

ערך החיים

לכל הפחות מאה ואחד פעמים!

בא וראה עד היכן חשיבות מעלת החיים, הנה כידוע כל תכלית חיי האדם בעולם הזה הם לימוד התורה ושמירת המצוות, ומאידיך מבואר בגמרא (יומא פה, ב) שאילו יש לאדם ספק פיקוח נפש כל איסורי התורה נדחים מפניו, ואפילו אותם האיסורים שיש בהם עונש סקילה ועונש כרת החמורים, ולומדים זאת מהכתוב (ויקרא יח, ה) "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'", הרי שמעלת החיים גדולה יותר מכל.

מי שאינו מעריך את חיי עולם הזה יכול לאבדם

אמנם לא כל אדם זוכה להבחין במעלת ערך החיים, ישנם אנשים, ואף מאלו הנמנים על יושבי בית המדרש, שמתייחסים אל החיים בפשטות, ולא כאל דבר שכל רגע ורגע ממנו יקר עד מאוד, ורק כשהם מגיעים למצב סכנה של פיקוח נפש הם מתחילים להעריך את החיים ועושים את מירב ההשתדלות על מנת להשאיר בחיים. אולם עלינו לדעת היטב שאדם שאינו מעריך את חיי עולם הזה כדבעי יכול להפסידם, וכן מצינו בדברי חז"ל שהובאו בדעת זקנים מבעלי התוספות (בראשית מז, ח) "בשעה שאמר יעקב (שם, ט) 'מעט ורעים היו שני חיי' אמר לו הקב"ה אני מלמדיך מעשו ומלבן, והחזרתי לך דינה גם יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שמנין התיבות שיש מן 'יאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך' עד 'בימי מגורי', כך יחסרו משנותיך, שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל'ג

חיי היו נראים אחרת לגמרי, ואפילו אם החיים עצמם מלווים בייסורין ומכאובים, מכל מקום כבר אמר הכתוב (איכה ג, לט) "מה יתאונן האדם חי", ופירש רש"י (קידושין פ, ב ד"ה מה) "למה יתאונן אדם חי, למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה" והיינו שכיון שאדם קיבל את מתנת החיים אין מאושר גדול ממנו ואינו מרגיש בייסורין. ומשל למה הדבר דומה, לאדם שנפל בגורלו לזכות זכיה גדולה מאוד, ובאותה שעה איתרע מזלו ונקע את אצבעו, וכי ירגיש בייסורין אלו בשעה זו, הלא פשוט שלא ירגיש מאומה מחמת אושרו הגדול, כך צריך האדם להתייחס לייסורין התוקפים אותו לנוכח אושר החיים שקיבל מאת הקב"ה. ואף שייטכן שהאדם עצמו יקשה עליו עונש הייסורין יותר מעונש המיתה, וכפי שמצינו בחנניא מישאל ועזריה שלו היו נענשים בייסורין היו משתחווין לצלם, מכל מקום עונש המיתה והניתוק מן החיים גדול במהותו מן הייסורין. ומעתה מבואר היטב מדוע נענש בלעם על חטאו בעונש מיתה, ואילו איוב ששתק נענש על חטאו בעונש ייסורין, שכן חטאו של בלעם היה חמור יותר ולכך הוא נענש בעונש החמור של מיתה, אולם חטאו של איוב היה קל יותר ולכך נענש בעונש ייסורין הקל יותר. יסוד זה הוא נורא ביותר, ומי לנו כמון הגר"ח זצ"ל אשר רק הוא בהכירו היטב את מעלת חיי העולם הזה יכול היה לחדש את ידיו שזה, וחובה על כל אחד ואחד לחזור עליו

"הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ" (שמות א, י). "א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה בלעם ואיוב ויתרו בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נידון ביסורין יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית" (סוטה יא, א).

מבואר בדברי חז"ל, שאף שבלעם ואיוב השתתפו יחד באותה עצה מכל מקום נענשו בעונש שונה, בלעם שיעץ נהרג ואילו איוב ששתק נידון בייסורין, והקשה מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, מאמר "אושר החיים") הלא עצת בלעם הייתה חמורה משתיקת איוב והיה לו להענש בעונש חמור יותר מאיוב, ומדוע בלעם נענש במיתה ואילו איוב נענש בעונש ייסורין שהם קשים לאין ערוך מעונש מיתה, וכפי שמצינו בגמרא (כתובות לג, ב) גבי חנניא מישאל ועזריה שכל מה שהצליחו לעמוד בנסיון ולא להשתחוות לצלם הוא משום שקיבלו עונש מיתה, אולם אילו היו נענשים בייסורין לא היו יכולים להם והיו משתחווין לצלם. הרי שעונש הייסורין חמור יותר מעונש המיתה.

חיים בעולם הזה – מתנת חיים

וכבר ידוע מה שחידש בזה מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שם) את אחד מיסודותיו הידועים ביותר, שחיים בעולם הזה הם מתנת חיים! כל רגע בחיים הוא יקר עד מאוד, ואילו אדם היה יודע להרגיש את אושר החיים, ולהעריך את גודל אוצר זה הנמצא תחת ידיו כל

(1) ועיין בזה עוד בארוכה בפרשת נח, מאמר "נושא בעול עם חבירי".

הנאת חיי עולם הזה – דיבוק חברים

הוסיף מרן הגר"ח זצ"ל לבאר עוד במעלת חיי עולם הזה, הנה איתא במדרש רבה (שמו"ר נב, ג) מעשה ברבי שמעון בן חלפתא שבא ערב שבת ולא היה לו מהיכן להתפרנס, יצא אל מחוץ לעיר והתפלל לפני הקב"ה שיסייע בידו, נעשה נס וירדה לו אבן טובה מן השמים, נתנה רבי שמעון לשולחני וקנה בה את כל צורכי השבת, כיון שראתה אשתו שקנה את כל צורכי השבת שאלתו, מהיכן אלו, אמר לה ממה שפרנס אותנו הקב"ה. אמרה לו, אם אין אתה אומר לי מהיכן הן איני טועמת כלום, התחיל מספר לה שירדה לו אבן טובה מן השמים, אמרה לו איני טועמת כלום עד שיאמר לה שמחזיר את האבן במוצאי שבת שכן אינה רוצה ששולחנו יהא חסר ושולחן חבריו יהא מלא. כשסיפר רבי שמעון לרבי את מעשה זה אמר לו, לך אמור לה שאם שולחןך יהא חסר אני אמלאנו משלי, הלך ואמר לה, אמרה לו לך עמי למי שלמדך תורה, אמרה לו: "רבי וכי רואה אדם לחבירו לעולם הבא, לא כל צדיק וצדיק הוה ליה עולם בעצמו שנאמר (קהלת יב, ה) 'כי הולך האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק הסופדים' עולמים אין כתיב אלא עולמו", כיון ששמע רבי שמעון כן הלך ופשט את ידו להחזיר, וירד המלאך ונטלה הימנו. לא זכינו להבין במהות חיי עולם הבא אולם מכל מקום נראה מדברי המדרש שמסתמא כל אחד ואחד יושב בגן עדן כשהוא מתדבק בשכינה לבדו ויש לו עולם משלו, אולם בעולם הזה אדם אינו יכול לחיות לבדו ללא דיבוק חברים, וכפי שכתוב (בראשית ב, יח) "לא טוב היות האדם לבדו".

וכן הביא בעל קונטרס הספיקות (בהקדמה לקצוה"ח ח"ב) מהמהר"י מוסקטו, שגם אם בן אדם היה מתעלה במעלות רוחניות נשגבות ביותר עד שהיה זוכה לעלות לרקיע ולראות מלאכי אלוהים עולים ויורדים נהנים מזיו השכינה, שאין לתאר ואין לשער את העונג הרוחני הצרוף שיש לו, מכל מקום אילו יימנע ממנו מלשתף את חבריו ולספר להם על ההנאה שנהנה, הנאתו לא תהיה מושלמת. נמצינו למדים את גודל ההנאה שיש לאדם בדיבוק חברים הן בשעת שמחה והן בשעת צרה, גם כשבחור מחדש סברא טובה או דבר חידוש, הנאתו לא תהיה מושלמת אם לא יאמרה לאחרים. אושר זה ישנו לאדם בעולם הזה בלבד ולא בעולם הבא. ובדידי הוה עובדא

ומעשים טובים, הם האפשרות היחידה שיש לאדם להגיע לחיי עולם הבא, ואין לדבר סוף, בשעה אחת יכול לזכות ולקנות חיי נצח לעולמי עולמים, ומטעם זה שעה אחת בעולם הזה יפה יותר מכל חיי עולם הבא. וכבר ידוע המעשה עם הגר"א זצוק"ל, שבשעת פטירתו אחז בציציותיו ובכה על שרק בעולם הזה אפשר תמורת כמה פרוטות לזכות במצות ציצית ולקנות חיי נצח, אולם בעולם הבא אי אפשר להגיע לזה תמורת כל הון שבעולם. את יסודות אלו כבר אמרנו כמה וכמה פעמים, ואף על פי כן חובה לחזור ולשנן זאת שוב ושוב.

גדלות הנפש של רבי פרידא שוויתר על חיי עולם הזה

הגמרא בעירובין (נד, ב) הביאה את המעשה הידוע ברבי פרידא שחזר ושנה לתלמידו את תלמודו ארבע מאות פעמים על מנת שיבינו היטב, פעם אחת אירע שתלמיד זה לא הבין את הנלמד אף לאחר ארבע מאות פעמים, שאלו רבי פרידא מה יום מיומים. השיבו התלמיד, שכיון שקודם לכן הגיעו גבאי צדקה לרבי פרידא ובקשו אותו שיצטרף אליהם לדבר מצוה, חשש שמא יעזבוהו רבי פרידא בכל רגע והסיח את דעתו מתלמודו ולא הבין, השיבו רבי פרידא שאין לו לחשוש מכך וישוב ללמוד עמו את תלמודו עד שיבין, ישב רבי פרידא ולמד עמו עוד ארבע מאות פעמים, וכיון שראה הקב"ה את רוב סבלנותו של רבי פרידא, יצתה בת קול משמים ושאלה אותו מה יעדיף לקבל בשכרו, האם שיוסיפו לו ארבע מאות שנה על שנותיו, או שיזכו הוא וכל בני דורו להיות בני עולם הבא. השיב רבי פרידא שמעדיף שהוא וכל בני דורו יהיו בני עולם הבא. ענתה בת הקול ואמרה, שיקבל גם את השכר הזה וגם יוסיפו לו ארבע מאות שנה שנותיו כיון שהעדיף את טובת בני דורו על טובת עצמו. ולכאורה הוא תמוה ביותר, מדוע מגיע לו שכר על שבחר את בחירה זו, הלא כל אחד שהיה מקבל הבטחה מהקב"ה שייכנס לחיי עולם הבא היה מעדיף לקבל את שכר זה. בהכרח שרבי זירא לכשעצמו מוטב היה לו שיוסיפו לו ארבע מאות שנה על חייו, מפני שהוא ידע והכיר בערך החיים, ושכל רגע ורגע שאדם נמצא בעולם הזה הוא יכול להוסיף ולקנות חיי נצח, וכפי ששינוי שיפה שעה בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי עולם הבא, וכיון שביקר את טובת בני דורו על טובתו שלו, זכה וקיבל שיוסיפו לו גם ארבע מאות שנה על שנותיו.

תיבות ובמנין זה נחסרו מחייו, שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ד, אמנם איננו מבינים את התביעה שנתבע יעקב אבינו, אולם מכל מקום לומדים מדברי המדרש שלמרות שיעקב אבינו סבל כל ימי חייו יסורים נוראים שהם למעלה מהשגת אנוש לא היה לו להתלונן על כך, וכיון שהתלונן נענש שהופחתו לו ל"ג שנות חיים כנגד מנין התיבות של תלונתו. ומלבד שהדברים אינם מובנים, יש כאן תוספת תמיהה רבתי, הלא תיבות אלו אינן כוללות רק את תלונת יעקב עצמה, אלא גם את ח' התיבות של "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיידך", ומדוע נתבע יעקב על שאלת פרעה. אמנם כבר הדעת זקנים (שם) בתחילת דבריו כתב, שכל שאלת פרעה ליעקב הייתה מכיון שראהו זקן מאוד ושערות ראשו וזקנו לבנות מרוב זקנה, וממילא יש לומר שלכך נכללה שאלת פרעה בתוך התיבות שיעקב נתבע על אמירתו, שכן רק מחמת שיעקב הרגיש בצרותיו והם ניכרו על פניו, שאלו פרעה, ולכן נתבע עליהן. ומכל מקום לומדים מכאן מי שאינו מרגיש במעלת חיי העולם הזה יכול לאבד את חייו בעולם הזה.

מעלת חיי עולם הזה

הוסיף וביאר בזה מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, הנה שנינו במשנה (אבות פ"ד, מ"ז) "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה", אין לנו הבנה מהי שעה אחת של "קורת רוח בעולם הבא" אולם רבותינו ביארו, שאין זו הנאה של ממש אלא רק הנאה כאדם החפץ להכנס לסעודה גדולה ומפוארת ולא נותנים לו להכנס פנימה, אלא הוא נותר לעמוד בחוץ להריח את ריחם הטוב של המטעמים. ומכל מקום כל חיי עולם הזה, וכל תענוגי העולם, מבריאת העולם ועד סוף כל הדורות של כל הבריות כולם, אינם יפים כשעה אחת של קורת רוח בעולם הבא! אמנם מאידך שנינו בתחילת המשנה (שם) "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא", והוא דבר מבהיל מאוד, שעה אחת בתשובה בעולם הזה יפה יותר לא רק משעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, אלא מכל חיי עולם הבא! בעוד שרק שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא יפה יותר מכל חיי העולם הזה לעולמי עד, וכי יש לנו את היכולת לתאר ולשער את גודל מעלת חיי העולם הזה מתוך תשובה ומעשים טובים!, בהכרח שהביאור בזה, כי החיים בעולם הזה תוך קיום מצוות

בשבוע הקרוב יופיעו בכל יום על דלת ביהמ"ד חמישה שטיקלאך מחידושי התורה הכתובים של לומדי בית המדרש, ועליהם יסיפו הבחורים את הערותיהם ובעז"ה ההוספות יהיו יותר טובות מהחידו"ת הכתובים. אולם הייתי רוצה ברשותכם להוסיף עוד הצעה על מנת שנוכל לקבל מושג על ייקור כל רגע מהחיים. במשך השבועיים הבאים, בכל יום, יגיעו לביהמ"ד מאה בחורים, לפי סדר א' ב', ללמוד שעה אחת לפני זמן תפילת שחרית. הדבר יחנך את כולנו לייקר את הזמן ובפרט את הזמנים שנחשבים ל"מת מצוה" ויגרם חיזוק גדול לכל יושבי בית המדרש. למדתי זאת מהרבי בחיידר של בני הבכור, שכשרצה לחנכו על חשיבות ייקור הזמן, ושאפשר לנצל כל רגע פנוי ביום ללימוד תורה, הוא קבע ללמוד עימו בחברותא ביום שישי אחר הצהריים, לאחר הדלקת הנרות, או בשעה שתיים בלילה, ועוד כהנה וכהנה, כדי לחנכו שבכל רגע פנוי אפשר ללמוד. רבותי! אספר לכם סוד, ואני מדבר לכל אחד ואחד בנפרד, האהבה שיש לי אליכם היא אהבה עצומה, הדבר האהוב לי ביותר הוא בן התורה, תתחזקו באהבה אחוה ורעות, ואבקש מחילה שאיני יכול להמשיך. ברכה והצלחה. אגוטען שבת.

שמחת השני ולשמוח בשמחתו, אולם בעולם הבא אדם אינו משתתף בשמחת השני, וזהו אושר החיים בעולם הזה.

אמנם לכאורה מעלה זו היא פשוטה מאוד, אולם עלינו לדעת שהיא מחייבת מאוד. כשאדם קם בבוקר ואומר מודה אני לפניך, הוא מודה לרבונו של עולם על שהחזיר לו את נשמתו והוא יכול להמשיך לעבוד אותו, לקיים תורה ומצוות ומעשים טובים, ועל כך שהוא לא בודד בעולמו אלא יכול להרגיש את השני בזמן שמחתו ולשאת עמו בעול בזמן צערו. אמנם אנו בני התורה יש לנו תוספת שמחה מיוחדת, אנחנו אומרים כל יום בתפילה "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה", בן תורה העמל בתורה יומם ולילה הוא חי את החיים המאושרים ביותר בעולם! אין שום דבר בעולם שיכול להידמות לאושר שלו, אנחנו צריכים לדעת להעריך את גודל הזכות שנפלה בחלקנו, הדברים הללו הם פשוטים אבל מחייבים את כל אחד ואחד מאיתנו.

דברנו בתחילת הזמן שכל בחור יכתוב את הערותיו על מסכת יבמות, ובעז"ה נסדרם על מנת להוציאם בדפוס, וב"ה שזה גרם לחיזוק גדול בין לומדי בית המדרש, ונכתבו חידושי תורה טובים מאוד. רציתי להוסיף בזה עוד,

בנדיב שתרים לישיבה הון רב על מנת שלא יספרו זאת לאחרים, אולם היה מאוד קשה לא לספר זאת לאחרים ולא לשתף אותם בשמחה זו, מאחר שמפני כך השמחה אינה מושלמת.

ובפעם אחרת הוסיף מרן הגר"ח זצ"ל ותיאר את מעלת אושר החיים בעולם הזה מול חייו עולם הבא, כשהוא מדמה זאת מילתא למילתא, באותה תקופה היו בשכונת בית ישראל חנויות רבות, בשונה מהיום שלא עלינו הרבה מהן אינן לפי רוח הישיבה, ומהן הייתה חנות נעלים שהייתה מוכרת נעלים מסוגים וצבעים שונים, ובעל החנות היו פורס את הנעלים מעל גבי משטח גדול מחוץ לחנות על מנת שיתייבשו בשמש מהדבק, מידי פעם היה נעמד מרן הגר"ח זצ"ל ליד החנות והתבונן בנעלים קטנות שהיו מיועדות לתינוק המתחיל ללבוש את נעליו לראשונה בחייו, ואף אחד לא הבין את טעם הדבר, לימים אחד הבחורים שליווהו הרהיב עוז ותמה בפניו על פשר הדבר, השיבו מרן הגר"ח זצ"ל, שתוך כדי שהוא מסתכל על נעלים אלו הוא חושב על שמחת הלב הגואה באמא שקנתה לילדה הקטן את הנעלים הראשונות בחייו. את אותה האהבה והמסירות שיש באמא לילד מצינו רק בעולם הזה ולא בעולם הבא, שכן רק בעולם הזה אדם יכול להרגיש את

Of Eyes and Heart

Harav Hagaon Yosef Elefant shlita

In this week's *parashah* we find a very interesting *lashon* in Rashi. On the *passuk*: וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדֵל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיְרֵא בְּסַבְּלָתָם, Rashi comments: וַיְרֵא בְּסַבְּלָתָם - נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, he gave his eyes and his heart to feel their pain. The Midrash relates that Moshe Rabbeinu approached his fellow Yidden and said, "Let me help carry your bricks, let me feel your pain."

The phrase נתן עיניו ולבו triggers an association with a similar *lashon* of Rashi last week's *parashah*, Vayechi. At the beginning of the *parashah*, Rashi asks why this *parashah* is "stumah," and he answers: לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. The *galus* begins with a blockage of Klal Yisrael's eyes and heart: נסתמו של ישראל, and the *geulah* begins with Moshe opening that blockage by giving over his eyes and heart to feel the pain of other Yidden: נתן עיניו ולבו.

We know that the eyes represent a person's intellectual powers, while the heart represents the person's emotions. But what connection is there between the *galus* beginning with the closure of Klal Yisrael's hearts and minds and Moshe Rabbeinu's ending that blockage by giving his eyes and heart?

The Alter of Kelm, in his *Chochmah U'Mussar*, discusses the subject of *nosei b'ol im chaveiro* at length, *perek* after *perek* after *perek*, and explains why *nosei b'ol im chaveiro* is so critical. I'd like to convey his explanation on a practical level.

We can't see or feel Hakadosh Baruch Hu; He has not physical characteristics. In contrast, your neighbor, your friend, your relative, the person sitting next to you on your bench — him, you can see and feel. The *gavra* is there and the *cheftzah* is there: The *gavra* is the person next to you, and the *cheftzah* is his pain. If a person can't be *nosei b'ol im chaveiro* and share his pain, even though he's right there, that means the person

is unable to step out of his own egocentric box and his own comfort zone even for something that's apparent and tangible. If so, how can he possibly have any sort of *hasagah* of and relationship with Hakadosh Baruch Hu, Whom a person doesn't see or feel?

The first step in developing any sort of relationship with Hakadosh Baruch Hu is stepping out of ourselves, out of our own needs, desires, and comfort zones, and seeing and feeling something that is outside our own *dalet amos*. It starts with feeling a fellow Yid, with *nosei b'ol im chaveiro*, which then serves as a platform for feeling Hakadosh Baruch Hu.

Proactive Empathy

We might make the mistake of thinking that the Avos and Moshe Rabbeinu felt bad for others because of some inborn trait. But Rashi teaches us otherwise. We were taught in yeshiva to be *medayek* in Rashi, and Rashi says: נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, implying that empathy wasn't Moshe's natural state of understanding (עיניו) and feeling (לבו). He had to make an effort — נתן is a verb, implying a conscious action — to step out of his own comfort zone and pay attention.

Chazal state this explicitly, by the way. This Midrash, which describes how Moshe Rabbeinu went out to feel the pain of his fellow Jews, teaches that Hakadosh Baruch Hu said to Moshe: "You were sitting in Pharaoh's palace, where you grew up in royalty, and you had an easy life, but you stepped out of your comfort zone to feel the pain of another Jew. I promise you, therefore, that I will step out of My 'comfort zone' from Shomayim and come down to give the Torah to you."

This conveys that the entire *zechus* of Moshe Rabbeinu to receive the Torah was that he stepped out of his comfort zone. He didn't just naturally feel empathy, he had to make himself pay attention and feel it.

I think Rav Wolbe once said in a schmooze in the Mir, quoting the

mashgiach Rav Yerucham, that “*dos iz di gantze Moshe Rabbeinu*” — this is the essence of Moshe Rabbeinu. From that starting point, he became the *manhig* of Klal Yisrael.

The Keys to Geulah

We can now understand the link between the two mentions of eyes and hearts. The *galus* begins with *לבם של ישראל*, with a blockage, because *galus* is *hester*. *Galus* is when a person doesn't feel Hakadosh Baruch Hu's love or see His *hashgachah pratis* even though it's there. His eyes can't discern Hashem's involvement intellectually, and his heart can't feel the relationship. He feels disconnected. That's not just the state of *galus*, it's the challenge of *galus* — our challenge in the *hester* is to see Hakadosh Baruch Hu in every situation and try to feel His presence. That's the whole purpose of *galus*. *Galus* is not just a punishment; it has a purpose and a goal.

The first step to opening the blockage of *לבם עיניהם ולבם* is *נתן נסתמו עיניהם ולבם* is *נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם*. Since the definition of *galus* is not seeing or feeling Hakadosh Baruch Hu, by opening our eyes and hearts to the pain of another Jew we take the first step in eliminating that blockage. And it's not necessarily something that comes naturally. But when a person invests the effort to open the blockage of his heart, so he's not self-centered, he can then move on to the next step, which is to see and feel Hakadosh Baruch Hu. As long as a person is wrapped up in himself, he can't see

anything else — not another Jew, and certainly not Hakadosh Baruch Hu.

Moshe Rabbeinu opened the blockage of *galus* and *shibud* by taking the first step of *נתן עיניו ולבו*, to see something else outside of him. The next step, after that, is to see Hakadosh Baruch Hu.

It's incredible to consider the relationship between the *avodah* of *bein adam l'chaveiro*, of feeling the pain of another Yid, and the *avodah* of *bein adam laMakom*: A person who doesn't feel the pain of another Yid can't have a relationship with Hakadosh Baruch Hu.

Later in the *parashah* we again find a mention of eyes and heart. On the *passuk*: *וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹקִים*, Rashi says: *נתן - וידע אלקים - נתן עיניהם לב ולא העלים עיניו*. The *geulah* begins when Hakadosh Baruch Hu gives His heart and doesn't hide His eyes. Hashem's eyes, the *sefarim* tell us, represent His *hashgachah pratis*, while His heart represents His love.

The beginning of the *geulah* is when Hakadosh Baruch Hu reveals His love and stops hiding His *hashgachah pratis*. But to access that, we must first step out of our box and open our own blockages.

This is a big part of our *avodah* now, when so many people are suffering and so many have died or become sick or incapacitated. The more we step out of our box and are able to feel someone else's pain, the more we are able to feel Hakadosh Baruch Hu. And then Hakadosh Baruch Hu gives us His eyes and heart.

Gut Shabbos.

